

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 9 januari 2024*

”Begäran om förhandsavgörande – Artikel 267 FEUF – Den hänskjutande domstolens möjlighet att beakta EU-domstolens dom i ett mål om förhandsavgörande – Huruvida den begärda tolkningen är nödvändig för att den hänskjutande domstolen ska kunna avgöra målet – Domares oavhängighet – Villkor för utnämning av domare i allmän domstol – Möjlighet att ifrågasätta ett beslut genom vilket en ansökan om säkerhetsåtgärder slutgiltigt har prövats – Möjlighet att utesluta en domare från den dömande sammansättningen – Begäran om förhandsavgörande kan inte tas upp till sakprövning”

I de förenade målen C-181/21 och C-269/21,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice, Polen) och Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków, Polen), av den 18 mars 2021 respektive den 31 mars 2021, som inkom till domstolen den 23 mars 2021 respektive den 27 april 2021, i målen

G.

mot

M.S. (C-181/21),

ytterligare deltagare i rättegången:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

Prokuratura Okręgowa w Katowicach,

och

BC,

DC

mot

X (C-269/21),

* Rättegångsspråk: polska.

ytterligare deltagare i rättegången:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

Prokuratura Okręgowa w Krakowie,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice ordföranden L. Bay Larsen, avdelningsordförandena A. Arabadjiev, A. Prechal, E. Regan, N. Piçarra, Z. Csehi och O. Spineanu-Matei samt domarna M. Ilešič, L.S. Rossi, I. Jarukaitis (referent), A. Kumin, N. Jääskinen, I. Ziemele och J. Passer,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitiesekreterare: handläggaren M. Siekierzyńska,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 29 juni 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Prokuratura Okręgowa w Katowicach och Prokuratura Okręgowa w Krakowie, genom R. Babiński, S. Bańko, A. Reczka, B. Szyprowski och E. Tkaczewska-Kuk,
- Rzecznik Praw Obywatelskich, genom M. Taborowski, V. Vachev och M. Wróblewski,
- Polens regering, genom B. Majczyna, K. Straś och S. Żyrek, samtliga i egenskap av ombud,
- Danmarks regering, genom J.F. Kronborg och V. Pasternak Jørgensen, båda i egenskap av ombud,
- Nederländernas regering, genom A.M. de Ree och C.S. Schillemans, båda i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom K. Herrmann och P.J.O. Van Nuffel, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 15 december 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 2, artikel 6.1–6.3 och artikel 19.1 andra stycket FEU, jämförda med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

- 2 Respektive begäran har framställts i mål C-181/21, mellan ett privat bolag och en konsument angående en fordran som följer av ett kreditavtal och, i mål C-269/21, inom ramen för en tvist mellan konsumenter och en bank, angående en fordran och en talan om ogiltigförklaring av ett kreditavtal uttryckt i utländsk valuta.

Tillämpliga bestämmelser

Konstitutionen

- 3 I artikel 179 i Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Republiken Polens konstitution) (nedan kallad konstitutionen) föreskrivs följande:

”Domare utses av Republiken Polens president, på förslag av Krajowa Rada Sądownictwa [(Nationella domstolsrådet, Polen) (nedan kallat KRS)] för en obegränsad ämbets tid.”

- 4 I artikel 186.1 i konstitutionen föreskrivs följande:

”[KRS] ska värna domstolars och domares oberoende.”

- 5 Artikel 187 i konstitutionen har följande lydelse:

”1. [KRS] ska bestå av följande ledamöter:

- 1) förste ordföranden för [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen, Polen)], justitieministern, ordföranden för [Naczelny Sąd Administracyjny (Högsta förvaltningsdomstolen, Polen)] och en person som utses av Republiken Polens president,
- 2) femton ledamöter som väljs bland domarna vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)], vid de allmänna domstolarna, vid förvaltningsdomstolarna och vid militärdomstolarna,
- 3) fyra ledamöter som väljs av [sejmen, Polen) (en av kamrarna vid polska nationalförsamlingen)] bland sejmens ledamöter samt två ledamöter som väljs av senaten bland senatorerna.

...

3. Ämbets tiden för de valda ledamöterna i [KRS] är fyra år.

4. Föreskrifterna, verksamhetsområde och arbets sätt för [KRS], liksom regler för hur rådets ledamöter väljs, föreskrivs i lag.”

Lagen om allmänna domstolar

- 6 Artikel 3 i ustawa Prawo o ustroju sądów powszechnych (lag om organisationen av de allmänna domstolarna), av den 27 juli 2001 (Dz. U. nr 98, position 1070), i dess lydelse enligt ustawa o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (lag om ändring av lag om de allmänna domstolarna, lag om Högsta

domstolen och vissa andra lagar), av den 20 december 2019 (Dz. U., 2020, position 190), vilken trädde i kraft den 14 februari 2020 (nedan kallad lagen om allmänna domstolar) har följande lydelse:

”1. Domarna ska införa rättsligt oavhängiga organ.

2. De oavhängiga organen är följande:

- 1) generalförsamlingen för domare vid en sąd apelacyjny (appellationsdomstol, Polen),
- 2) generalförsamlingen för domare vid en sąd okręgowy (regional domstol, Polen),
- 3) generalförsamlingen för domare vid en sąd rejonowy (distriktsdomstol, Polen).”

7 Enligt artikel 24.1 i lagen om allmänna domstolar utser justitieministern ordförandena för sądy okręgowe (regionala domstolar) bland domarna i sądy apelacyjne (appellationsdomstolar), sądy okręgowy (regionala domstolar) eller sądy rejonowe (distriktsdomstolar) för en period av sex år, enligt artikel 26 i nämnda lag. Efter att ha utsett ordföranden för en sąd okręgowy (regional domstol) ska justitieministern lägga fram detta för behörig generalförsamling för domare vid aktuell sąd okręgowy (regional domstol).

8 Enligt artikel 29.1 i denna lag ska kollegiet vid en sąd apelacyjny (appellationsdomstol) utföra de uppgifter som föreskrivs i nämnda lag och

”...

1 bis) avge yttranden över kandidater till domartjänsterna vid sąd apelacyjny (appellationsdomstol) i fråga ...”

9 Enligt artikel 31 i lagen om allmänna domstolar ska kollegiet vid en sąd okręgowy (regional domstol) bland annat yttra sig över kandidaterna till domartjänsten vid aktuell sąd okręgowy (regional domstol) och sądy rejonowe (distriktsdomstolar). Enligt artikel 30.1 i denna lag är detta kollegium en sammansättning som, enligt led 1 i denna bestämmelse, består av ordföranden för berörd sąd okręgowy (regional domstol) och, enligt led 2 i samma bestämmelse, ordförandena för sądy rejonowe (distriktsdomstolar) inom domkretsen för denna sąd okręgowy (regional domstol). Led 2 trädde i kraft den 14 februari 2020. Enligt artikel 30.3 i nämnda lag, som även den trädde i kraft den 14 februari 2020, får ledamöter i generalförsamlingen för domare vid en sąd okręgowy (regional domstol) närvara vid de möten under vilka detta organ ska yttra sig över kandidaterna till domarämbetet vid sąd okręgowy (regional domstol), och de har endast rösträtt i detta syfte.

10 I den lydelse som gällde till och med den 13 februari 2020 hade artikel 33 i lagen om allmänna domstolar följande lydelse:

”1. Generalförsamlingen för domare inom domkretsen för en sąd apelacyjny (appellationsdomstol) består av domarna vid denna sąd apelacyjny (appellationsdomstol), företrädare för de domare vid sądy okręgowe (regionala domstolar) som är verksamma inom domkretsen för denna sąd apelacyjny (appellationsdomstol) ..., och företrädare för de domare vid sądy rejonowe (distriktsdomstolar) som är verksamma inom domkretsen för nämnda sąd apelacyjny (appellationsdomstol) ...

...”

- 11 Enligt artikel 35.1 i lagen om allmänna domstolar består generalförsamlingen för domare vid en sąd okręgowy (regional domstol) av samtliga domare vid denna domstol. Domare som förordnats att tjänstgöra som tillförordnade domare vid nämnda domstol får delta i denna församling, men har ingen rösträtt.
- 12 Sedan den 14 februari 2020 kan denna församling, i enlighet med artikel 36.1 led 2 i denna lag, välja ledamöter som ska närvara vid de sammanträden under vilka kollegiet vid berörd sąd okręgowy (regional domstol) ska yttra sig över kandidaterna till en domartjänst vid denna sąd okręgowy (regional domstol) eller domare vid en sąd rejonowy (distriktsdomstol). Enligt artikel 36.2 i nämnda lag ska dessa ledamöter väljas i hemliga val och i ett antal som motsvarar antalet ledamöter i domarkollegiet vid nämnda sąd okręgowy (regional domstol).
- 13 I artikel 42a i lagen om allmänna domstolar föreskrivs följande:
 - ”1. Inom ramen för domstolars eller domstolsorgans verksamhet är det inte tillåtet att ifrågasätta lagenligheten vad gäller [domstolar], statens konstitutionella organ och organ som utövar tillsyn och rättsskydd.
 2. En allmän domstol eller något annat maktutövande organ får inte fastställa eller bedöma lagenligheten av utnämningen av en domare eller den behörighet att fullgöra sådana rättskipande uppgifter som följer av utnämningen.”
- 14 I den version som gällde till och med den 13 februari 2020 hade artikel 55.1 i denna lag följande lydelse:

”Domarna vid de allmänna domstolarna ska utnämnas till domare av Republiken Polens president, på förslag av [KRS], inom en månad från den dag då förslaget skickades.”
- 15 I artikel 55.1 i nämnda lag föreskrivs numera följande:

”En domare vid allmän domstol ska vara en person som utnämnts till denna befattning av Republiken Polens president och som har avlagt ed inför Republiken Polens president.”
- 16 I den version som gällde till och med den 13 februari 2020 hade artikel 58 i lagen om allmänna domstolar följande lydelse:
 - ”1. Om fler än en ansökan inges till en ledig domartjänst, ska alla ansökningar prövas vid samma sammanträde i domarförsamlingen.
 2. Generalförsamlingen för appellationsdomare eller generalförsamlingen för regionala domare fattar beslut om kandidaterna genom omröstning och överlämnar, till ordföranden för sąd apelacyjny (appellationsdomstolen) eller sąd okręgowy (regional domstol) i fråga beroende på omständigheterna, samtliga sökande och de röster som erhållits.”
- 17 Den 14 februari 2020 upphävdes punkt 2 i artikel 58. Artikel 58.1 fick sedermera följande lydelse:
 - ”1. Om fler än en ansökan inges till en ledig domartjänst, ska alla ansökningar prövas vid samma sammanträde i kollegiet.

...”

Lagen om Högsta domstolen

18 Genom ustawa o Sądzie Najwyższym (lagen om Högsta domstolen) av den 8 december 2017 (Dz. U. 2018, position 5) inrättades vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) bland annat Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter, Polen).

19 I artikel 26 i lagen om Högsta domstolen, i dess lydelse enligt lagen av den 20 december 2019 om ändring av lagen om allmänna domstolar, lagen om Högsta domstolen och vissa andra lagar, föreskrivs följande:

”1. Det är [avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter] som är behörig att pröva extraordinära rättsmedel, tvister i samband med val och tvister om giltigheten av en nationell folkomröstning eller en folkomröstning enligt konstitutionen, tvister om giltigheten av val och folkomröstningar, andra förvaltningsrättsliga mål, inbegripet tvister som handlar om konkurrensskydd, energireglering, telekommunikationer och järnvägstransporter, samt överklaganden av beslut från Przewodniczy Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (ordföranden för nationella radio- och tv-styrelsen (Polen) eller mål där det görs gällande oskäligt lång handläggningstid av mål och ärenden vid allmänna domstolar, militärdomstolar eller vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)].

2. [Avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter] är behörig att pröva yrkanden eller förklaringar om att en domare är jävig eller om utpekandet av den domstol vid vilken ett förfarande ska genomföras, som innehåller invändningar avseende en domstols eller en domares bristande oavhängighet. Den domstol vid vilken målet anhängiggörs ska omedelbart skicka en begäran till ordföranden på [avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter] så att målet handläggs i enlighet med de regler som fastställts i särskilda bestämmelser. Att en begäran inges till ordföranden för [avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter] innebär inte att det pågående förfarandet vilandeförklaras.

3. Ansökan som avses i punkt 2 ska inte prövas om den avser fastställande och bedömning av lagenligheten av utnämningen av en domare eller dennes behörighet att fullgöra rättskipande uppgifter.

...”

20 Enligt artikel 29 i lagen om Högsta domstolen ska domare vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen) tillsättas av Republiken Polens president, på förslag från KRS.

Lagen om Nationella domstolsrådet

- 21 Artikel 9 bis i ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa (lagen om Nationella domstolsrådet) av den 12 maj 2011 (Dz. U. 2011, nr 126, position 714), i dess lydelse enligt ustawa o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (lag om ändring av lagen om Nationella domstolsrådet och vissa andra lagar) av den 8 december 2017 (Dz. U., 2018, position 3), har följande lydelse:

”1. [Sejmen] ska bland domarna vid [Sąd Najwyższy (Högsta domstolen)], allmänna domstolar, förvaltningsdomstolar och militärdomstolar utse femton ledamöter till [KRS] för en allmän ämbetsperiod om fyra år.

2. När [Sejmen] genomför det val som avses i punkt 1 ska den, så långt som möjligt, beakta behovet av att domare från domstolar av olika slag och instanser är representerade i [KRS].

3. Den allmänna ämbetsperioden för de nya ledamöter i [KRS] som utsetts bland domarna ska inledas dagen efter den dag då de valdes. Avgående ledamöter i [KRS] ska fullgöra sina tjänsteuppgifter till den dag då de nya [KRS-]ledamöternas allmänna ämbetsperiod inleds.”

- 22 I övergångsbestämmelsen i artikel 6 i lagen om ändring av lagen om Nationella domstolsrådet och vissa andra lagar, vilken trädde i kraft den 17 januari 2018, föreskrivs följande:

”Ämbetsperioden för de ledamöter i [KRS] som avses i artikel 187.1 led 2 i [konstitutionen], och som utsetts på grundval av nu gällande bestämmelser, ska löpa fram till dagen före ämbetsperioden för de nya ledamöterna i [KRS] inleds, men får inte överstiga 90 dagar från och med den dag då denna lag träder i kraft, såvida denna ämbetsperiod inte redan har upphört på grund av att den löpt ut.”

Civilprocesslagen

- 23 Artikel 48 i ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (lagen om införande av civilprocesslagen) av den 17 november 1964, i dess lydelse vid tidpunkten för de aktuella händelserna i de nationella målen, har följande lydelse:

”1. En domare är jävig enligt lag

1) i mål i vilka vederbörande är part eller i vilka han eller hon har ett sådant rättsförhållande med någon av parterna som utgången av förfarandet skulle påverka hans eller hennes rättigheter eller skyldigheter,

...

5) i mål där vederbörande har deltagit i en lägre instans vid antagandet av det angräpningsavgörandet, liksom i mål som rör giltigheten av en rättsakt som han eller hon har granskat eller utarbetat samt i mål där han eller hon har agerat i egenskap av prokurator (åklagare, Polen),

...”

24 I artikel 49 i civilprocesslagen stadgas följande i punkt 1:

”Oberoende av de skäl som anges i artikel 48 ska domstol på begäran av domaren eller en part förklara en domare jävig om det föreligger en omständighet som kan ge upphov till rimligt tvivel om domarens opartiskhet i det berörda målet.”

25 I artikel 50 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

”1. Parterna ska skriftligen eller genom muntlig förklaring till den domstol vid vilken målet är anhängigt begära att en domare ska förklaras jävig, med angivande av en motivering till sin jävsinvändning.

2. Den part som har deltagit i förhandlingen ska dessutom göra sannolikt att den omständighet som ligger till grund för jävsinvändningen har inträffat eller först senare har kommit till dennas kännedom.

3. Fram till dess att en jävsinvändning gentemot en domare har prövats gäller följande:

1) Den domare som avses i jävsinvändningen får fortsätta handläggningen av målet.

2) Domaren får inte meddela något avgörande eller vidta någon åtgärd som avslutar målets handläggning.”

26 I artikel 365.1 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

”Den slutliga domen ska inte bara vara bindande för parterna och den domstol som meddelat den, utan även för andra domstolar, andra myndigheter och förvaltningsorgan samt andra personer i de fall som avses i lag.”

27 I artikel 367.3 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

”I andra instans prövar domstolen målet i en sammansättning med tre domare. Vid förfaranden inom lyckta dörrar prövar domstolen målet med en ensamdomare, förutom när den meddelar dom.”

28 Enligt artikel 379 led 4 i nämnda lag är förfarandet ogiltigt ”om sammansättningen av den domstol vid vilken målet är anhängigt var rättsstridig eller om en domare som var jävig har deltagit i prövningen av målet”.

29 I artikel 401 i samma lag föreskrivs följande:

”Ansökan om att målets handläggning ska återupptas får framställas på grund av nullitet

1) om en obehörig person ingick i domstolens sammansättning eller om den domare som avgjorde målet var jävig och den berörda parten inte hade möjlighet att framställa en jävsinvändning mot domaren innan domen vann laga kraft,

...”

Målen vid de nationella domstolarna och tolkningsfrågorna

De faktiska omständigheterna i mål C-181/21

- 30 Det nationella målet rör en tvist mellan ett privat bolag och en konsument angående en fordran som följer av ett kreditavtal.
- 31 Detta privata bolag väckte talan mot konsumenten och yrkade betalning av ett belopp på 16 000 polska zloty (PLN) (cirka 3 450 euro), jämte ränta och rättegångskostnader. Sąd Rejonowy w Dąbrowie Górniczej (Distriktsdomstolen i Dąbrowa Górnicza, Polen) meddelade ett avgörande i sak i form av ett betalningsföreläggande. Konsumenten begärde återvinning av detta beslut. Denna begäran avslogs genom beslut av distriktsdomstolen.
- 32 Samma konsument överklagade detta beslut till Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice, Polen). En dömande sammansättning med tre domare, däribland domaren A.Z., utsågs för att pröva detta överklagande.
- 33 Vad gäller de omständigheter under vilka domaren A.Z. tillsatts vid Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice), framgår det av beslutet om hänskjutande att denna domare, som då tjänstgjorde vid Sąd Rejonowy w Jaworznie (Distriktsdomstolen i Jaworzno, Polen) sedan år 1996, sökt en ledig domartjänst vid Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice).
- 34 Efter det att domarkollegiet vid Sąd Apelacyjny w Katowicach (Appellationsdomstolen i Katowice, Polen) hade meddelat ett förhandsutlåtande om domare A.Z:s ansökan, avstod domarförsamlingen vid Sąd Apelacyjny w Katowicach från att avge ett yttrande angående denna ansökan. Församlingen antog nämligen, den 14 januari 2019, en resolution i vilken den angav att den skulle avstå från att delta i förfarandet för tillsättning av vakanta tjänster vid nämnda domstol och vid sądy okręgowe (regionala domstolar) inom domkretsen för denna domstol, med hänsyn till dess farhågor angående ställning och funktionssätt hos KRS, som skulle spela en roll i ett sådant tillsättningsförfarande.
- 35 Genom en resolution som antogs samma dag ålade dessutom domarförsamlingen vid Sąd Apelacyjny w Katowicach (Appellationsdomstolen i Katowice) dess ordförande att dels avstå från att översända nomineringarna till vakanta domartjänster vid nämnda domstol och vid Sąd okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice) till dess att församlingen yttrat sig angående dessa tjänster, dels bordlägga ärendet för att förbereda utnämningförfarandena, till dess att de tvivel som rör KRS har undanröjts.
- 36 Trots ovannämnda resolutioner biföll ordföranden för Sąd Apelacyjny w Katowicach (Appellationsdomstolen i Katowice), som samtidigt är ordförande för generalförsamlingen för domare vid denna domstol och som av justitieministern utnämns till ordförande för nämnda domstol, kandidaturen för domaren A.Z. Denna domare utnämndes till domare vid Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice) av Republiken Polens president.
- 37 Vid sammanträde inom stängda dörrar den 18 mars 2021 uttryckte referenten i den dömande sammansättningen (se punkt 32 ovan) tvivel om huruvida denna dömande sammansättning skulle betraktas som "domstol", med hänsyn till de omständigheter under vilka domaren A.Z.

utnämnts till domare vid Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice). Det är mot denna bakgrund som referenten ensam har vänt sig till EU-domstolen med stöd av artikel 367.3 i civilprocesslagen.

De faktiska omständigheterna i mål C-269/21

- 38 Det nationella målet rör en tvist mellan konsumenter och en bank, angående en fordran och en talan om ogiltigförklaring av ett kreditavtal uttryckt i utländsk valuta.
- 39 Dessa konsumenter väckte talan vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków) och yrkade med stöd av domen av den 3 oktober 2019, Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), att banken skulle förpliktas att betala bland annat ett belopp på 104 537 PLN (cirka 22 540 euro) och att det aktuella kreditavtalet skulle ogiltigförklaras med retroaktiv verkan. Konsumenterna yrkade dessutom att säkerhetsåtgärder skulle vidtas, bland annat att de skulle kunna hålla inne de månadsbetalningar som skulle erläggas enligt kreditavtalet fram till dess lagakraftvunnen dom meddelats i det nationella målet.
- 40 Handläggningen av målet och ansökan om säkerhetsåtgärder anförtroddes till en ensamdomare vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków), som är hänskjutande domstol i målet vid EU-domstolen.
- 41 Genom beslut av den 9 oktober 2020 biföll denna domstol konsumenternas yrkande.
- 42 Banken begärde omprövning av detta beslut. En dömande sammansättning med tre domare vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków) utsågs för att pröva denna begäran. En av ledamöterna i denna dömande sammansättning är domaren A.T., som även utnämndes till referent och som var ordförande för den dömande sammansättningen. Sistnämnda sammansättning ändrade nämnda beslut och avlog ansökan om säkerhetsåtgärder i dess helhet. Eftersom ett sådant beslut inte längre kunde överklagas, hänsköts målet till den hänskjutande domstolen för avgörande.
- 43 Vad gäller de omständigheter under vilka domaren A.T. tillsattes vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków), framgår det av beslutet om hänskjutande att denna domare, som då tjänstgjorde vid Sąd Rejonowy dla Krakowa-Krowodrzy w Krakowie (Distriktsdomstolen i Kraków-Krowodrza i Kraków, Polen) sedan år 2009, sökt en ledig domartjänst vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków). Nämnda domare var den enda kandidaten till denna tjänst. Den hänskjutande domstolen har preciserat att många domare vid sądy rejonowe (distriktsdomstolar), trots sin stora erfarenhet, inte längre deltar i dessa uttagningsprov, eftersom förfarandet för utnämning av domare vid de allmänna domstolarna inte längre är förenligt med konstitutionen, bland annat på grund av att besluten från KRS, som i hög grad politiserats, inte längre grundar sig på objektiva kriterier, utan gynnar kandidater som stöds av domstolsordförandena, vilka i sin tur utnämnts av justitieministern.
- 44 Kolegium Sądu Okręgowego w Krakowie (kollegiet vid Regionala domstolen i Kraków, Polen) yttrade sig över domaren A.T:s kandidatur vid en förhandling den 1 juni 2020.
- 45 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende angett att majoriteten av ledamöterna i detta kollegium är ordförande vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków) och för sądy rejonowe (distriktsdomstolar), vars utnämning direkt påverkas av justitieministern. Den hänskjutande domstolen har tillagt att domaren A.T:s kandidatur inte varit föremål för ett

yttrande från generalförsamlingen för domare vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków), eftersom den polska lagstiftaren har undanröjt all reell inverkan från ett oavhängigt domstolsväsende på förfarandet för utnämning av domare i Polen. Från och med den 14 februari 2020, och i synnerhet efter ikraftträdandet, efter ändring, av artikel 58 i lagen om allmänna domstolar, krävs det nämligen inte längre något yttrande från denna församling.

- 46 Den 7 juli 2020 antog KRS en resolution i vilken det rekommenderades att domaren A.T. skulle utnämnas till domare vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków). Den 4 februari 2021 utnämndes hon av Republiken Polens president.
- 47 Omständigheterna kring utnämningen föranleder den hänskjutande domstolen att hysa tvivel om huruvida den dömande sammansättningen med tre domare, som prövade bankens begäran om omprövning av beslutet av den 9 oktober 2020 och som nämns i punkt 42 ovan, är förenlig med unionsrätten, och, följaktligen, huruvida det avgörande som den dömande sammansättningen hade meddelat var giltigt. Den hänskjutande domstolen söker i detta sammanhang få klarhet i huruvida den är bunden av det beslut från denna dömande sammansättning som upphävde de säkerhetsåtgärder som den hade beslutat om eller om en ny dömande sammansättning, som inte inbegriper domaren A.T., borde utses enligt systemet för slumpmässig fördelning av mål för förnyad prövning.

Skälen för besluten att begära förhandsavgörande och de frågor som ställts i målen C-181/21 och C-269/21

- 48 De hänskjutande domstolarna har i huvudsak påpekat att målen C-181/21 och C-269/21, till skillnad från andra mål som hittills har anhängiggjorts vid EU-domstolen, avser tillsättning av domartjänster vid allmänna domstolar och inte vid Sąd Najwyższy (Högsta domstolen).
- 49 De har i detta avseende hänvisat till ett antal förändringar, i samband med de nyligen genomförda reformerna av domstolsväsendet i Polen, avseende sammansättningen av KRS och de oavhängiga domstolsorganen och deras respektive roll i förfarandet för tillsättning av sådana tjänster samt domstolskontrollen av utnämningarnas lagenlighet. Dessa olika omständigheter föranleder dem att ifrågasätta huruvida de dömande sammansättningar som består av domare som tillsatts efter ett sådant förfarande kan anses utgöra en "domstol" i den mening som avses i bland annat unionsrätten.
- 50 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice) och Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków) att vilandeförklara respektive mål och ställa följande frågor till EU-domstolen, vilka är nästan identiska i målen C-181/21 och C-269/21:
- "1) Ska artiklarna 2 och 19.1 FEU och artikel 6.1–6.3 FEU, jämförda med artikel 47 i [stadgan], tolkas så, att
- a) en domstol inte kan anses vara en domstol upprättad enligt lag i den mening som avses i unionsrätten, när dess sammansättning innehåller en person som utnämnts till domare i den domstolen genom ett förfarande där ett oavhängigt domarorgan vars personal till största delen är oberoende av den verkställande och lagstiftande makten inte har deltagit, i en situation där det, enligt den aktuella medlemsstatens konstitution, är nödvändigt att ett oavhängigt organ som uppfyller dessa villkor deltar i utnämningförfarandet, med beaktande av det institutionella och strukturella sammanhanget, när

- skyldigheten att yttra sig över kandidater till en domartjänst vilar på ett domarsamfund och medvetet har åsidosatts, i strid med nationell lagstiftning och den ståndpunkt som detta oberoende domarorgan har intagit [(mål C-181/21) eller]

skyldigheten att yttra sig över en kandidatur till en domartjänst åvilade domstolskollegiet, ett organ som var konstruerat på ett sådant sätt att de flesta av dess ledamöter utsågs av en representant för den verkställande makten – nämligen av justitieministern och Prokurator Generalny (riksåklagaren, Polen) [(mål C-269/21),

- det nuvarande [KRS], som valts i strid med polsk grundlag och lagstiftning, inte är ett oavhängigt organ som i sin tjänst har företrädare för rättsväsendet som utsetts oberoende av den verkställande och lagstiftande makten och något giltigt förslag till utnämning till domarämbetet enligt nationell rätt således inte har gjorts, och
- deltagarna i domarproven saknar rätt att väcka talan vid domstol i den mening som avses i artiklarna 2 och 19.1 FEU samt artikel 6.1–6.3 FEU, jämförda med artikel 47 i stadgan,

b) villkoret avseende en oavhängig domstol som upprättats enligt lag inte uppfylls av en domstol vars sammansättning innehåller en person som utnämns till domare i denna domstol genom ett förfarande som inte är fritt från godtycklig inblandning av den verkställande makten, där deltagandet av ett oavhängigt domarorgan, vars personal till största delen är oberoende av den verkställande och lagstiftande makten, eller ett annat organ som säkerställer en objektiv bedömning av kandidaten, mot bakgrund av att deltagandet av ett oavhängigt domarorgan eller ett annat organ som är oberoende från den verkställande eller lagstiftande makten samt säkerställer en objektiv bedömning av kandidaten under utnämning förfarandet, inom ramen för den europeiska rättstradition som stadfästs i de ovannämnda bestämmelserna i EU-fördraget och stadgan, utgör ett nödvändigt fundament för att en sådan rättslig union som Europeiska unionen ska kunna erkännas, för att nationella domstolar ska kunna säkerställa den nivå av effektivt domstolsskydd som krävs i mål som avser unionsrätten, och att principen om maktindelning, maktbalans och rättsstatsprincipen därmed säkerställs?

2) Ska artiklarna 2 FEU och 19.1 FEU, jämförda med artikel 47 i stadgan, tolkas så, att när en person som utnämns under de villkor som anges i fråga 1 ingår i den dömande sammansättningen,

a) utgör dessa artiklar hinder för att tillämpa bestämmelser i nationell rätt enligt vilka prövningen av lagenligheten av en sådan persons utnämning till domare uteslutande ankommer på [avdelningen för extraordinär kontroll och offentliga angelägenheter], som enbart består av personer som utnämns till domare under de förhållanden som beskrivs ovan i fråga 1, och där det samtidigt föreskrivs att invändningar mot domarutnämningar ska lämnas utan avseende, med beaktande av det institutionella och strukturella sammanhanget, och

b) de, för att säkerställa unionsrättens ändamålsenliga verkan, innebär att nationella bestämmelser ska tolkas så, att domstolarna har möjlighet att ex officio utesluta en sådan person från prövningen av målet enligt reglerna om avsättning av domare (analogt tillämpade) som är olämpliga för att döma i målet (*iudex inhabilis*)?"

Förfarandet vid EU-domstolen

Förening av målen C-181/21 och C-269/21

- 51 Domstolens ordförande har genom beslut av den 5 maj 2021 förenat målen C-181/21 och C-269/21 vad gäller den skriftliga och den muntliga delen av förfarandet samt domen.

Ansökningarna om skyndsam handläggning

- 52 De hänskjutande domstolarna har ansökt om att EU-domstolen ska handlägga respektive mål om förhandsavgörande skyndsamt, i enlighet med artikel 105 i domstolens rättegångsregler. Till stöd för sina ansökningar har de gjort gällande att tillämpningen av detta förfarande är motiverad med hänsyn till att åtminstone flera hundra personer är domare vid de allmänna domstolarna och där meddelar ett ökande antal avgöranden, trots att dessa personer, enligt deras mening, har utnämnts till domare vid en sådan domstol ”i uppenbar strid med de bestämmelser i polsk rätt som reglerar utnämningen av domare”. Under dessa omständigheter är det nödvändigt att så snart som möjligt besvara de frågor som ställts för att, i enskilda rättssubjekts intresse och med tanke på en god rättskipning och rättssäkerhet, undanröja de tvivel som finns med avseende på hur de allmänna domstolar där de båda domare vars utnämning är i fråga i förevarande mål är verksamma fungerar, mot bakgrund av de krav som ställs på en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag.
- 53 I artikel 105.1 i rättegångsreglerna föreskrivs att EU-domstolens ordförande, på ansökan av den hänskjutande domstolen eller i undantagsfall på eget initiativ, efter att ha hört referenten och generaladvokaten, får besluta att ett mål om förhandsavgörande ska handläggas skyndsamt, när målet är av sådan beskaffenhet att det måste avgöras utan dröjsmål.
- 54 Det ska erinras om att en sådan skyndsam handläggning av ett mål utgör ett processrättsligt instrument som är avsett att hantera högst trängande fall (dom av den 21 december 2021, *Randstad Italia*, C-497/20, EU:C:2021:1037, punkt 37 och där angiven rättspraxis).
- 55 I förevarande fall beslutade EU-domstolens ordförande den 5 maj 2021, efter att ha hört referenten och generaladvokaten, att ansökningarna om skyndsam handläggning (se punkt 52 ovan) inte kunde bifallas. Den omständigheten att de frågor som ställts avser de allmänna domstolarnas funktionssätt, vid vilka ett stort antal domare tjänstgör, såsom de domare vars utnämning är i fråga i förevarande mål, ger nämligen inte vid handen att det är fråga om högst trängande fall, vilket emellertid är nödvändigt för att målen ska kunna handläggas skyndsamt. Detsamma gäller den omständigheten att ett stort antal enskilda potentiellt berörs av de avgöranden som dagligen meddelas av de domare vars utnämningar har ifrågasatts i dessa mål. Slutligen innebär inte frågornas känsliga karaktär i sig att de måste behandlas utan dröjsmål, i den mening som avses i artikel 105.1 i rättegångsreglerna.

EU-domstolens behörighet

- 56 Den polska regeringen har, med stöd vid förhandlingen av Prokuratura Okręgowa w Katowicach (Regionala åklagarmyndigheten i Katowice, Polen) och Prokuratura Okręgowa w Krakowie (Regionala åklagarmyndigheten i Kraków, Polen), gjort gällande att spørsmål som rör

organisationen av medlemsstaternas domstolsväsende, såsom de spörsmål som tas upp i tolkningsfrågorna, omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet och inte av unionsrättens materiella tillämpningsområde.

- 57 EU-domstolen erinrar om att enligt fast rättspraxis är det visserligen medlemsstaterna som har befogenhet att organisera domstolsväsendet i respektive land. Medlemsstaterna är dock skyldiga att därvid iaktta de skyldigheter som åligger dem enligt unionsrätten när de utövar denna befogenhet. Detta kan bland annat gälla nationella bestämmelser som reglerar ärenden då beslut ska fattas om tillsättning av domartjänster jämte, i förekommande fall, bestämmelser om domstolsprövning vid sådana tillsättningsförfaranden (dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 56 och där angiven rättspraxis).
- 58 Det framgår dessutom tydligt av tolkningsfrågornas lydelse att de inte avser tolkningen av polsk rätt, utan tolkningen av de i tolkningsfrågorna angivna unionsbestämmelserna.
- 59 Härav följer att EU-domstolen är behörig att pröva begäran om förhandsavgörande i respektive mål.

Huruvida respektive begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning

- 60 I mål C-181/21 har den polska regeringen bestritt att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till sakprövning och bland annat gjort gällande att det endast var den dömande sammansättningen med tre domare som är ansvarig för handläggningen av det nationella målet, och inte en domare i denna sammansättning som agerar på egen hand, som var behörig att ställa de frågor som ställts i det målet till EU-domstolen.
- 61 I mål C-269/21 har den polska regeringen gjort gällande att den hänskjutande domstolen i det målet, enligt polsk processrätt, inte är behörig att pröva lagenligheten av den dömande sammansättning med tre domare som slutligt avgjort klagandenas ansökan om säkerhetsåtgärder och, i synnerhet, lagenligheten av utnämningen av den domare, A.T., som ingick i den dömande sammansättningen. Regeringen anser, med stöd av kommissionen vid förhandlingen vid EU-domstolen, att ett svar från EU-domstolen på den hänskjutande domstolens frågor under dessa omständigheter inte är nödvändigt för att avgöra det nationella målet.
- 62 EU-domstolen har i detta avseende vid upprepade tillfällen understrukt att det förfarande som har införts genom artikel 267 FEUF utgör ett medel för samarbete mellan EU-domstolen och de nationella domstolarna, genom vilket EU-domstolen tillhandahåller de nationella domstolarna de uppgifter om unionsrättens tolkning som de behöver för att kunna avgöra de mål som de ska pröva. En begäran om förhandsavgörande är inte till för att möjliggöra rådgivande yttranden i generella eller hypotetiska frågor, utan för att tillgodose behov knutna till det faktiska avgörandet av ett mål (dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 60 och där angiven rättspraxis).

- 63 Såsom framgår av själva ordalydelsen i artikel 267 FEUF ska det begärda förhandsavgörandet vara "nödvändigt" för att den hänskjutande domstolen ska kunna "döma i saken" i det mål som är anhängigt vid den (dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 61 och där angiven rättspraxis).
- 64 EU-domstolen har erinrat om att det av såväl ordalydelsen som systematiken i artikel 267 FEUF framgår att förfarandet med förhandsavgörande förutsätter att ett mål faktiskt är anhängigt vid den nationella domstolen och att den nationella domstolen inom ramen för detta mål ska meddela ett avgörande i samband med vilket förhandsavgörandet kan beaktas (dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 62 och där angiven rättspraxis).
- 65 I ett sådant förfarande måste det således mellan det berörda målet och de unionsbestämmelser vars tolkning begärts föreligga ett sådant samband att tolkningen tillgodoser ett objektivt behov för det avgörande som den hänskjutande domstolen ska meddela (dom av den 26 mars 2020, Miasto Łowicz och Prokurator Generalny, C-558/18 och C-563/18, EU:C:2020:234, punkt 48 och där angiven rättspraxis).
- 66 Vad gäller mål C-181/21 ska det inledningsvis understrykas att begäran om förhandsavgörande, såsom framgår därav, framställdes till EU-domstolen av referenten i det nationella målet i en dömande sammansättning med tre domare. Enligt denna domare framstår det som oklart huruvida den dömande sammansättningen är förenlig med, i synnerhet, artikel 19.1 FEU och artikel 47 i stadgan, på grund av att domaren A.Z., som utnämnts enligt det förfarande som är i kraft till följd av reformerna av det polska domstolsväsendet, ingick i den dömande sammansättningen.
- 67 Den hänskjutande domaren har ställt sina tolkningsfrågor för att få klarhet i huruvida en domare som ingår i samma dömande sammansättning som han i det nationella målet och som utnämnts under vissa särskilda omständigheter uppfyller de krav som uppställs för en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i unionsrätten.
- 68 Det är riktigt att varje domstol är skyldig att kontrollera huruvida den, genom sin sammansättning, utgör en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag, i den mening som avses i bland annat artikel 19.1 andra stycket FEU, när det föreligger allvarliga tvivel på denna punkt, eftersom denna prövning är nödvändig för att enskilda i ett demokratiskt samhälle ska kunna hysa förtroende för domstolarna (dom av den 26 mars 2020, Omprövning Simpson/rådet och HG/kommissionen, C-542/18 RX-II och C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, punkt 57, och dom av den 5 juni 2023, kommissionen/Polen (Domares oavhängighet och privatliv), C-204/21, EU:C:2023:442, punkt 129 och där angiven rättspraxis).
- 69 Icke desto mindre innebär nödvändigheten, i den mening som avses i artikel 267 FEUF, av den begärda tolkningen genom EU-domstolens försorg att en nationell domstol, som i likhet med den hänskjutande domaren i mål C-181/21 beslutar att hänskjuta en begäran om förhandsavgörande till EU-domstolen, ensam kan dra konsekvenserna av denna tolkning genom att, mot bakgrund av denna tolkning, bedöma lagenligheten av utnämningen av en annan domare i samma dömande sammansättning och, i förekommande fall, framställa invändningar mot den sistnämnda.

- 70 Det framgår emellertid varken av beslutet om hänskjutande eller av de handlingar som EU-domstolen har tillgång till i mål C-181/21 att den domare som begärt förhandsavgörande i det målet, enligt nationell rätt, ensam skulle kunna agera på det sättet.
- 71 Det framgår således inte att den domaren ensam skulle kunna beakta EU-domstolens eventuella svar på dennes tolkningsfrågor.
- 72 Den tolkning av unionsbestämmelserna som begärts i mål C-181/21 svarar således inte mot ett objektivt behov kopplat till ett avgörande som den hänskjutande domaren ensam skulle kunna fatta i det nationella målet.
- 73 Begäran om förhandsavgörande i mål C-181/21 ska följaktligen anses avse rådgivande yttranden i allmänna eller hypotetiska frågor, i den mening som avses i rättspraxis (se punkt 62 ovan). Begäran om förhandsavgörande i det målet kan följaktligen inte tas upp till sakprövning.
- 74 Vad gäller mål C-269/21 ska det påpekas att den hänskjutande domstolen i sin begäran om förhandsavgörande själv har understrukit att det beslut som meddelats av den dömande sammansättningen med tre domare vid Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków), genom vilket dess eget avgörande ändrades och de berörda konsumenternas yrkande om säkerhetsåtgärder avsågs, inte längre får överklagas. Denna domstol har emellertid hänvisat till den rättsliga osäkerheten kring detta beslut på grund av tvivel rörande den dömande sammansättningens lagenlighet med anledning av att domaren A.T. ingick i densamma. Denna domstol har emellertid inte anfört någon bestämmelse i polsk processrätt som ger den behörighet, för övrigt som ensamdomare, att pröva huruvida ett lagakraftvunnet beslut som meddelats av en sammansättning av tre domare gällande ett sådant yrkande är förenligt med bland annat unionsrätten,
- 75 Det framgår dessutom av handlingarna i målet att ansökan om säkerhetsåtgärder slutgiltigt avgjorts genom ett beslut som enligt artikel 365 i civilprocesslagen är bindande för den hänskjutande domaren, och att denna varken är behörig att "framställa invändningar" mot en domare som ingår i den dömande sammansättning som meddelade detta beslut eller att ifrågasätta beslutet.
- 76 Mot bakgrund av de omständigheter som angetts i punkterna 74 och 75 i förevarande dom framgår det inte att den hänskjutande domstolen i mål C-269/21, enligt nationella bestämmelser, är behörig att pröva lagenligheten, mot bakgrund av bland annat unionsrätten, av den dömande sammansättning med tre domare som meddelat det beslut som slutligt avgjort ansökan om säkerhetsåtgärder och, i synnerhet, av villkoren för utnämning av domaren A.T., och att i förekommande fall ifrågasätta detta beslut.
- 77 Det framgår nämligen av dessa omständigheter att den dömande sammansättning med tre domare, i vilken domaren A.T. ingick, som ändrade den hänskjutande domstolens beslut i första instans, avsåg klagandenas ansökan om säkerhetsåtgärder i dess helhet. Handläggningen av denna ansökan, som ingavs av klagandena parallellt med deras talan i huvudsaken, har således avslutats slutgiltigt.
- 78 De frågor som ställts i mål C-269/21 avser således i sig ett skede i handläggningen av det nationella målet som slutgiltigt har avslutats och som skiljer sig från det mål i sak som fortfarande är anhängigt vid den hänskjutande domstolen (se, analogt, dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19,

EU:C:2022:201, punkt 71 och där angiven rättspraxis). Frågorna svarar således inte mot något objektivet behov för att lösa tvisten, utan syftar till att EU-domstolen ska göra en allmän bedömning, fristående från behovet avseende nämnda tvist, av förfarandet för utnämning av domare vid allmänna domstolar i Polen.

- 79 Härav följer att frågorna går utöver ramen för den dömande uppgift som det ankommer på EU-domstolen att utföra enligt artikel 267 FEUF (se, analogt, dom av den 22 mars 2022, Prokurator Generalny (Avdelningen för disciplinära mål vid Högsta domstolen – Tillsättning), C-508/19, EU:C:2022:201, punkt 82 och där angiven rättspraxis).
- 80 Under dessa omständigheter konstaterar EU-domstolen att inte heller begäran om förhandsavgörande i mål C-269/21 kan tas upp till sakprövning.
- 81 Det följer av det ovan anförda att respektive begäran om förhandsavgörande ska avvisas.

Rättegångskostnader

- 82 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i de nationella målen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på de hänskjutande domstolarna att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

Begäran om förhandsavgörande av den 18 mars 2021 från Sąd Okręgowy w Katowicach (Regionala domstolen i Katowice, Polen) och begäran om förhandsavgörande av den 31 mars 2021 från Sąd Okręgowy w Krakowie (Regionala domstolen i Kraków, Polen), avvisas.

Underskrifter